

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТИ МОЛОДІ

УДК 37.015

О. В. КУЗЬМЕНКО, канд. пед. наук, доц., НТУ «ХП»;
Н. Б. РЕШЕТНЯК, канд. екон. наук, доц., НТУ «ХП»

ДІЛОВА ГРА «МОДЕЛЬ ООН» ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

У статті викладено методику організації і проведення молодіжних конференцій «Модель ООН». Характеризуються дидактичні та виховні можливості зазначеної форми пізнавальної діяльності студентів і старшокласників. Обґрунтовується доцільність її використання у вищих і середніх навчальних закладах України. Аналізуються дидактичні та методичні аспекти формування у студентів і школярів вмінь самостійно оцінювати глобальні тенденції розвитку світового співтовариства, визначати шляхи розв'язання актуальних проблем сучасності. Узагальнюється досвід проведення таких конференцій в Україні та зарубіжних країнах.

Ключові слова: методика формування, конференції «Модель ООН», навички критичного мислення, дослідницькі вміння, свідомий громадянин.

Вступ. Важливим завданням вищої та середньої шкіл України є виховання патріота і свідомого громадянина. Форми, методи навчання і виховання, що застосовуються українськими педагогами, ефективно забезпечують засвоєння суб'єктами пізнавальної діяльності знань та вмінь, необхідних в умовах демократії, правової держави, громадянського суспільства. Зазначена спрямованість вітчизняної системи освіти визначається законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, вивчається педагогічною наукою. Українські вчителі та викладачі вищих навчальних закладів активно обговорюють згадану проблематику, шукають шляхи підвищення результативності своєї роботи. З огляду на це певну цінність для науковців і практиків набуває методика організації та проведення молодіжних конференцій «Модель ООН» (далі – МООН).

© О. В. Кузьменко, Н. Б. Решетняк, 2015

Аналіз досліджень і публікацій. Конференції МООН проводяться в багатьох країнах світу понад чотири з половиною десятки років. Зарубіжні педагоги, зокрема, Ірвін Штейн, Девід Вільямс розглядають цю рольову (ділову) гру як ефективний засіб розширення та поглиблення знань учнів і студентів, розвитку їх мислення, пізнавальних, комунікативних умінь. Конференції МООН проводяться у світі на місцевому, національному і навіть міжнародному (м. Гаага, Нідерланди) рівнях. У грі беруть участь переважно старшокласники. При цьому у США, наприклад, є досвід залучення до неї навіть учнів початкової школи.

Дослідники і методисти виокремлюють два етапи гри, про яку ідеться. На першому з них учасники проводять теоретичну і практичну підготовку. На другому етапі вони імітують діяльність посадових осіб і основних органів ООН. У зазначеній грі може брати участь різна кількість учнів або студентів. Найпростіший варіант – коли грає один клас (академічна група). У такому випадку моделюється діяльність окремих органів ООН, наприклад, Ради безпеки. Якщо ж у грі беруть участь кілька класів (груп), то з'являється можливість відтворити роботу Генеральної асамблеї ООН. Ще складнішим варіантом гри є міжшкільні (міжвузівські) конференції МООН, у яких бувають задіяні сотні учасників. Дослідники розглядають МООН як досить гнучку форму навчання і виховання молоді [4].

Метою даної статті є вивчення зарубіжного і вітчизняного досвіду організації та проведення конференцій МООН, критичне його осмислення і пошук шляхів вдосконалення відповідної педагогічної технології.

Основні результати дослідження. «Ми, народи об'єднаних націй...» – так починається Преамбула Статуту ООН, який набув чинності 24 жовтня 1945 р. Так само мислили 230 школярів з більш ніж п'ятдесяти міських і сільських шкіл України, які 2 – 5 листопада 1998 р. в мальовничій Пущі-Озерній поблизу Києва захоплено грали в дипломатів. Це була перша всеукраїнська конференція МООН. Можливість зібратися разом, обговорити актуальні проблеми світової співдружності та своєї Батьківщини надали школярам Представництво ООН у нашій країні, Міністерство освіти і науки України, міжнародна школа «Печерськ», Київський лицей бізнесу, ряд інших організацій та осіб (далі – організатори).

Завдання конференції.

Цікавий і незвичний для України навчально-виховний захід, про який ідеться, було присвячено 50-річчю Загальної декларації прав людини. У матеріалі «Проект проведення конференції для українських старшокласників «Модель Організації Об'єднаних Націй», який ще до початку рольової гри отримали школи-учасниці, було визначено такі завдання: сприяти вихованню свідомого громадянина України за допомогою моделювання діяльності системи ООН; надати якісну інформацію стосовно функціонування зазначеної системи в Україні школам та іншим навчальним закла-

дам; висвітлити основні напрями діяльності Уряду України; сприяти кращому розумінню ролі світового співтовариства і неурядових організацій у розвитку України; сприяти розвиткові комунікативних вмінь школярів, розширенню їх знань про національні та глобальні проблеми сучасності, навчити їх процедурам ведення переговорів, пошуку консенсусу і компромісів. Отже, як бачимо, в педагогічному сенсі конференція була спрямована передусім на виховання гідних громадян України, які володіють високою політичною, комунікативною та дипломатичною культурою.

Підготовка школярів.

З метою вирішення педагогічних завдань організатори передусім залучили школярів до активної навчально-пізнавальної діяльності. Заздалегідь у школи було розіслано інструктивно-методичні матеріали, зокрема рекомендації організаторів міжнародної МООН. На підготовчому етапі учні мали самостійно (за консультативної допомоги педагогів) дослідити проблеми, включені до порядку денного конференції. Потрібно було, зокрема, зібрати, проаналізувати й узагальнити інформацію про країну або міжнародну організацію, яку вони «представлятимуть». Школярам, що вивчали певну країну, рекомендувалося керуватися розгорнутим планом: 1) політична структура (походження політичної структури; конституція та уряд; стабільність і політика сучасного уряду); 2) культурні фактори (етнічні групи; релігії; історія культури); 3) географія (сусідні країни; топографія; геополітичні міркування); 4) економіка (монетарна система; залежність і борги; членство в економічних і торгових організаціях); 5) природні ресурси (основні товари, що виробляються; договори про торгівлю; рівень самодостатності); 6) оборона (військова структура; залежність від інших держав; членство у блоках); 7) погляди на світові проблеми (роль та вплив у світі; членство у блоках і геополітичних угрупованнях); 8) історія (загальна; останні 50 років; недавня історія). Тим, кому треба було ознайомитися з певною організацією, що входить до системи ООН або бере участь у її роботі, пропонувався інший, менш об'ємний план: 1) визначити, хто є членами цієї організації; 2) з'ясувати, де міститься центральна установа; 3) вивчити звіти й документацію стосовно цієї організації; 4) дослідити стосунки організації з ООН.

Другим важливим завданням учасників гри було «зануритися» в поточну міжнародну політику, поповнити свої знання про регіональні конфлікти, переговори, проблеми біженців, стан світової економіки, факти порушення прав людини, вияви релігійної нетерпимості і т. п. Особливість цієї роботи полягала в тому, що рівень теоретичної підготовки, загальної та спеціальної поінформованості мав дати змогу молоді «дивитися» на сучасний світ «очима» різних народів. Треба було також вивчити історію, діяльність і структуру системи ООН, «випередити» однокласників у засвоєнні шкільних курсів історії, уявивши собі основні віхи в розвитку людства від часу заснування ООН до наших днів.

Окрім засвоєння різноманітної історико-політичної, культурної та економічної інформації, перед школярами на «домашньому» етапі роботи стояло завдання оволодіти основами складання політичних документів, які застосовуються в ООН. З огляду на новизну такого виду навчально-пізнавальної діяльності для українських школярів зупинимося на цьому детальніше. Учасникам гри треба було знати, зокрема, таке: для роботи в ООН кожна делегація готує вступну промову (до однієї хвилини), з якою може звернутися до світового співтовариства, щоб привернути його увагу до тієї або іншої актуальної проблеми. Цей документ не має обов'язкових структурних компонентів, однак традиційно складається з двох частин, одна з яких описує та формулює проблему, містить аргументи на користь необхідності її розв'язання; друга містить заклик зробити кроки до розв'язання проблеми.

Другий вид документа ООН має назву політична заява, яку повинна мати делегація до кожного питання порядку денного. У цій заяві оприлюднено позицію країни стосовно міжнародних проблем. Вона невелика за обсягом і містить п'ять обов'язкових компонентів: визначення проблеми та її ключових термінів; коротке резюме недавніх міжнародних подій, пов'язаних із проблемою; посилання на основні документи, що стосуються проблеми; загальний виклад позиції країни щодо проблеми; конкретні пропозиції щодо розв'язання проблеми. Третій вид документа, який відіграє велике значення в роботі ООН, — резолюція, смисл якої впливає з політичної заяви, що є її змістовою основою. Делегація повинна мати проекти резолюції за всіма питаннями порядку денного, щоб на засіданнях відповідних комісій ООН пропонувати їх як базу для підсумкових резолюцій. Резолюція складається з одного досить довгого речення, яке поділено на пункти та підпункти. Цей документ традиційно не перевищує двох сторінок за обсягом і в структурному плані поділяється на дві частини — преамбулу та статті.

Методичні матеріали, надіслані школам-учасникам з Києва, містили також поради організаторів щодо написання названих документів. Крім того, вони рекомендували учням переглянути літературу про ораторське мистецтво, звертали їхню увагу на необхідність знання коректних і заборонених прийомів дискусії, існування психологічних закономірностей спілкування, доцільність вивчення теорії проведення переговорів. Головним джерелом інформації для школярів були книжки і традиційні засоби масової інформації. Однак методичні матеріали рекомендували делегаціям, які мали технічні та мовні можливості, використати в Інтернеті сторінки міжнародної ООН.

Початок київської конференції.

Своєрідною особливістю цього заходу було те, що кожна делегація (чотири школярі 10—11 класів і вчитель) представляла не тільки певний

регіон України, школу, але й певну країну або міжурядову (неурядову) організацію. Гра як гра — у ній все має бути чесно. Щоб діти не відчували несправедливості, організатори конференції, «розподіляючи» суб'єктів міжнародних відносин, провели попереднє жеребкування. Так, автор цих рядків очолив «делегацію Швеції» (Харківщину на цій конференції представляла гімназія № 23 м. Харкова), а її сусідами в автобусі, який ішов з Києва до передмістя, виявилися НАТО, Грінпіс, Дитячий фонд ООН і Міжнародний Червоний хрест. Усього на конференції було «представлено» майже сорок держав і півтора десятка організацій.

Обстановку рольової гри делегати відчували вже в перші хвилини перебування в гостинному ліцеї бізнесу, де проходила «акредитація дипломатів». Цікаво, що правил гри дотримувалися не лише місцеві педагоги, але й працівники місцевої їдальні, які запрошували поснідати з дороги, скажімо, не дніпропетровців чи сімферопольців, а «представників» Данії та Канади... Швидкому (після легкого ніяковіння) входженню дітей (та й учителів також!) у роль іноземців сприяло те, що вже в день приїзду з делегатами зустрілися «співвітчизники» зі справжніх посольств. Так, з «делегацією Швеції» поспілкувався радник Ульф Сьор, який посприяв школярам у підготовці до конференції (слід зазначити, що ще в Харкові діти отримали суттєву інформаційну допомогу посольства Швеції). Треба наголосити, що хороша організаційна робота сприяла створенню вже з самого початку доброзичливої атмосфери, яка зберігалась у подальшому і стала важливою умовою успіху цього заходу.

Ледь встигнувши розпакувати валізи в санаторії «Пуца Озерна», «дипломати» занурились у численні відповідальні справи. Набувши «згідно з протоколом» офіційного вигляду, вони поспішили до актового залу. Під час урочистого відкриття конференції делегації вітали голова її оргкомітету координатор системи ООН в Україні П. Вільянуева, відомі українські політики та державні діячі, представники посольств. Загальною ідеєю всіх виступів було те, що, пізнаючи навколишній світ, вивчаючи історію та культуру, економіку та політику інших країн, людина краще розуміє проблеми і перспективи розвитку своєї Вітчизни, повніше відчуває себе громадянином України, патріотом рідної землі. Підкреслювався також досить незвичний характер конференції, що виявився в її масштабі та важливій частці українських проблем у порядку денному.

Вже під час урочистого відкриття конференції почалася буденна робота. Після вітальних промов генеральний секретар української МООН, учень ліцею бізнесу Антон Прима уточнив порядок діяльності та завдання юних дипломатів, а голови комісій і комітетів МООН (учні цього ж ліцею) повідомили делегаціям про особливості роботи органів, які вони очолюють. Пізніше був чудовий святковий концерт. Перший день конференції завершувався, але попереду ще були вечірні наради делегацій — кожна з них повинна була уточнити завдання на завтрашній день, внести корективи

в політичні документи, вирішити питання про представництво и комісіях і комітетах МООН і т. п.

День другий.

Уранці школярі та вчителі слухали лекції «Роль ООН у міжнародній політиці сьогодні» (П. Вільянуева) та «Роль зарубіжних посольств у сучасному світі» (Л. Бакаріза, посол Аргентини). Потім відкрилося вступне пленарне засідання МООН, головна мета якого — дати можливість делегаціям скористатися правом на вступну промову. Не передбачаючи розгорнутої дискусії, це засідання повинно було відіграти важливу роль під час подальших дебатів на конференції, оскільки давало змогу аудиторії дізнатися, яка міжнародна проблема розглядалася кожною делегацією як ключова.

Дипломат повинен уміти здобувати симпатії оточуючих. Тому, прагнучи привернути особливу увагу до «своєї» проблеми, кожна делегація намагалася зробити виступ таким, щоб запам'ятався. Одні юні оратори говорили англійською; другі використовували елементи гумору; у третіх виступ мав не зовсім традиційну структуру; четверті посиляли до мікрофона імпозантного представника; п'яті прагнули виграти за рахунок ліризму та метафоричності. Прикладом виступу останнього типу може послужити промова «шведського» делегата Олі Єфименко:

Пане голово! Шановні делегати! У 1945 році, коли тільки-но завершилася жахлива війна, наша співвітчизниця Астрід Ліндгрєн видала добре відому вам книгу «Пеппі Довгапанчоха». Цей твір виріс із багатьох казок, які письменниця розповідала своїй доньці. Ми вважаємо, що якби дорослі політики припинили думати про озброєння, а замислилися над збереженням миру на Землі для своїх дітей, то наш світ став би набагато кращим. Швеція вважає збереження миру і спокою найважливішим обов'язком людства. Тому ми підтримуємо мирні врегулювання військових, релігійних конфліктів у Ольстері, Конго, на Близькому Сході та в інших «гарячих точках» нашої планети. Перефразовуючи відомий римський афоризм, хочемо проголосити: «Якщо бажаєш миру – готуйся саме до миру! Дякую, пане голово!

Як і слід було чекати, проблема миру та розброєння виявилася ключовою у виступах багатьох делегатів. Однак чимало уваги оратори приділяли: безпеці навколишнього природного середовища; боротьбі з бідністю; допомозі країнам, що розвиваються; реформам у державах колишніх СРСР і соціалістичного блоку; закріпленню інститутів демократії; протистоянню хворобам. При цьому з'ясувався показовий факт: далеко не всі школярі уміють говорити по суті проблеми, не виходячи за часові рамки регламенту. Таким чином, навіть на пленарному засіданні МООН школярі водночас практикувалися виділяти головне в інформації, коротко і чітко формулювати свої думки. На засіданнях комісій і комітетів МООН (далі – комісій) делегати включились у спільну діяльність. Назви комісій та їх проблематику відбито в табл. 1.

Таблиця 1 – Назви комісій та їх проблематика

КОМІСІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ	Перегляд робіт Верховного комітету ООН з прав людини; викорінення расизму та расової дискримінації; роль міжнародних спостерігачів та національних інститутів з прав людини в Україні; захист дітей від усіх форм експлуатації та зловживань в Україні
КОМІСІЯ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ	Виконання рішень і рекомендацій конференції ООН з проблем довкілля та розвитку; міжнародне співробітництво в мирному використанні космосу; захист морських ресурсів Чорного моря; ліквідація соціальних та економічних наслідків Чорнобильської аварії
КОМІТЕТ ЩОДО ЗДОРОВ'Я ТА ОСВІТИ	Міжнародне співробітництво щодо забезпечення прав жінок і захисту материнства; міжнародне співробітництво щодо захисту від хвороб, які передаються статевим шляхом, включаючи ВІЛ/СНІД; захист молоді в Україні від загрози зловживання наркотиками, алкоголем і тютюнопаління; роль освітніх закладів у розвитку усвідомлення необхідності прогресу в сфері роздержавлення, безробіття та релігійної терпимості
ЕКОНОМІЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ КОМІТЕТ	Соціальний розвиток ситуації у світі стосовно старіння, інвалідності та сім'ї; перебудова та відновлення ООН в економічній і соціальній сферах; розвиток сільського господарства, реформа села та приватизація в Україні; заробітна плата, політика працевлаштування, пенсійна реформа в Україні
КОМІТЕТ З ПОЛІТИКИ	Реформа Ради Безпеки ООН; забезпечення присутності миротворчих сил ООН у зонах конфліктів; цілісність та звітування в урядових структурах; реформа громадянського суспільства в Україні

Робота школярів у комісіях була одним із найцікавіших у педагогічному плані моментів конференції. Якщо на пленарному засіданні вони працювали разом із учителями, нерідко консультуючись з ними, то тепер останнім було запропоновано лекції відомих українських учених. У комісіях же запанувала обстановка учнівського самоврядування. На наш погляд, навчально-пізнавальна діяльність школярів у комісіях була найважливі-

шим компонентом роботи конференції — саме тут було сформульовано політичні документи, які пізніше прийняла Генеральна Асамблея ООН.

Робота комісії мала два основні етапи. На першому кожен делегат повідомляв зміст своєї політичної заяви. Ось текст такого документа, з яким виступила «представниця Швеції» Катя Прасол (комісія зі збереження довкілля):

Пане голово! Шановні делегати! Швеція розуміє всю важливість цього питання (міжнародне співробітництво в мирному використанні космосу). Якщо країни не перейдуть до миру на Землі, то не дивно, що бої можуть проводитися в космосі. Отже, аби забезпечити мирне використання космосу, треба передусім забезпечити мир на Землі. Швеція вітає резолюцію Генеральної Асамблеї ООН № 1721 (XVI) від 20 грудня 1961 року, яка проголошує ООН центром міжнародного співробітництва в дослідженні та використанні космічного простору в мирних цілях. Людство нарешті приходить до висновку, що потрібна міжнародна організація, яка б контролювала дослідження держав у космосі. Певною мірою зацікавилася цією проблемою конференція ЮНІСПЕЙС-2 у Відні 1982 року. Швеція пропонує всім країнам-членам ООН ставитися більш відповідально до досліджень, які проводяться в космосі і створити спеціальну структуру ООН, до якої б увійшли науковці країн-членів ООН.

Після того, як усі політичні заяви було оголошено, комісії розділилися на дві робочі групи. Кожна мала підготувати проект резолюції з питань своєї компетенції. Саме в робочих комісіях розгорнулися дебати — один із найбільш захоплюючих, на думку школярів, моментів конференції. Зрозуміло, що навчальна дискусія без участі педагога — досить проблематична справа, часто виникає питання про дисципліну. Організатори конференції врахували й це: учні були попередньо ознайомлені зі своєрідним «кодексом диспутанта». Ось деякі його положення: 1) постійно дотримуватися рішень головуючого; 2) виступати лише після надання слова; 3) виступати стоячи; 4) припиняти виступ на вимогу головуючого; 5) увесь час бути ввічливим; б) утримуватися від вживання образливих або грубих висловлювань».

Висновки. Наведені елементи вітчизняного і зарубіжного досвіду організації та проведення молодіжних конференцій ООН свідчать про доцільність цілеспрямованої, педагогічно обґрунтованої роботи в напрямку формування спеціальних (громадянських) знань, вмінь, навичок суб'єктів навчальної діяльності. Умовами ефективності цієї роботи є: врахування вікових й індивідуальних особливостей учнів і студентів, дидактично обґрунтована організація їх ділового спілкування, забезпечення позитивної стійкої мотивації пізнавальної діяльності, створення проблемних ситуацій у процесі навчання. Найважливішими громадянськими вміннями при цьому є навички критичного мислення і самостійного дослідження.

Список літератури: 1. *Ігнатенко П. Р., Поплужний В. Л., Косарева Н. І., Крицька Л. В.* Виховання громадянина: Психолого-педагогічний і народознавчий аспекти / П. Р. Ігнатенко, В. Л. Поплужний, Н. І. Косарева, Л. В. Крицька. – К. : Ін-т змісту і методів навчання, 2008. – 252 с. 2. *Мицик Л.* Громадянська освіта в Сполучених Штатах Америки, Канаді та Англії: порівняльний аналіз / Л. Мицик // *Історія в школах України.* – 2002. – № 2. – С.46–48. 3. *Громадянська освіта: Книга для вчителя.* – Львів : Тека, 2010. – 158 с. 4. *Громадянська освіта: Навч. посібник для 11-го кл. загальноосв. навч. закл.* – К. : Генеза, 2012. – 200 с. 5. *Гендел М., Финн Ч.* Матеріали о свободе: Обучение демократии / М. Гендел, Ч. Финн. – USIS. – 43 с.

Bibliography (transliterated): 1. *Ihnatenko, P. R., and V. L. Popluzhnyy, N. I. Kosaryeva, L. V. Kryts'ka* *Vykhovannya hromadyanyna: Psykholoho-pedahohichnyy i narodoznavchyy aspekty* K.: In-t zmistu i metodiv navchannya, 2008. Print. 2. *Mytskyk, L.* "Hromadyans'ka osvita v Spoluchenykh Shtatakh Ameryky, Kanadi ta Anhliyi: porivnyal'nyy analiz." *Istoriya v shkolakh Ukrayiny.* 2002. No. 2..46-48. Print. 3. *Hromadyans'ka osvita: Knyha dlya vchytelya.* Lviv: Teka, 2010. Print.. 4. *Hromadyans'ka osvita: Navch. posibnyk dlya 11-ho kl. zahal'noosv. navch. zakl.* Kyiv: Heneza, 2012. Print. 5. *Hendel, M., and Ch. Fynn.* *Materyaly o svobode: Obuchenye demokratyy.* USIS. Print.

Надійшла (received) 16.05.2015.